

Prugberger Tamás

A jogalkotás és a jogalkalmazás torzulásának világjelensége és az ahhoz vezető okok

Distortion in Legislation and in the Application of Law as a Global Phenomenon and its Causes

Összefoglalás

A tanulmány a világ uralkodó jogrendszereit bemutatva vázolja fel, mi jellemzi az egyes jogrendszerekben a pozitív jogot, a jogalkotást, valamint a jogalkalmazást és abban a bírói gyakorlatot. Kimutatja, hogy az egyes jogrendszerekben milyen a pozitív jogtól függő bírói jogalkalmazás, esetjogtól vagy tételes jogtól függő-e. Ezzel összefüggésben a szerző megvizsgálja, hogy a globális pénzügyi és gazdasági érdekeket kiszolgáló jogpolitika a globális célkitűzések szolgálatában miként igyekszik az Európai Bizottságon, az Európai Bíróságon keresztül deformálni az európai államokban a jogalkotást és a jogalkalmazást.

Kulcsszavak: aktushozatal, amerikai jog, angolszász jog, bírói gyakorlat, érdekegyeztetés, érzékenyítés, esetjog, Európai Bíróság, jogalkotás, jogalkalmazás, kontinentális európai joganalógia, szokásjog, tételes jog

Summary

The study outlines the prevailing legal systems of the world and the characteristics of each legal system in a breakdown by positive law, legislation and the application of law, and more specifically, judicial practice. It describes the application of positive jurisdictional law in certain jurisdictions, whether it depends on case law or positive

PROF. DR. PRUGBERGER TAMÁS DSc, professor emeritus, Miskolci Egyetem
(prugberger.tamas@t-online.hu).

law. In this context, the author examines the way legal policy seeks, in the service of global financial and economic interests, to distort legislation and law enforcement in European states in the service of global objectives through the European Commission and the Court of Justice of the European Union.

Keywords: American law, Anglo-Saxon law, judicial practice, conciliation, sensitization, case law, European court, legislation, application of law, continental European legal analogy, case law, positive law

A 19. század utolsó harmadára az európai és a transzatlanti civilizált államok jogrendszerei két nagy csoportot alkotva alakultak ki. Az egyik csoport az, amely a kontinentális Európában alakult ki, a másik pedig az angolszász jogrendszer. A kontinentális jogrendszeren belül az egyik alcsoportot a frankofón-latin, míg a másikat a germán jogrendszer csoport képezi. Az angolszász jogrendszer szintén két csoportra tagozódik, melyek közül az egyik a szigetországi brit, vagyis az angol jogrendszer, míg a másik az Amerikai Egyesült Államokra jellemző transzatlanti jogrendszer (Badó, 2012:28–39; Radics–Bencze, 2012; David, 1977:18, 287–360. pontok; Badó–Bóka, 2012). Tételes jogilag és a jogalkalmazás tekintetében élesen elválva az angolszász jogrendszertől, a frankofón-latin és a germán jogrendszer kizárólagossága volt jellemző a kontinentális Európa országaira, és tulajdonképpen még ma is ez a jellemző. Ugyanakkor a kontinentális Európára jellemző e két jogrendszer közül Skócia joga inkább a kontinentális frankofón jogot érzi magáénak, és ez vonatkozik Kanada francia nyelvű autonóm területére, Québecre is. Ezenkívül az USA egy államában, Louisianában ugyancsak a frankofón jogrendszer érvényesül (Radics–Bencze, 2012:56–57, 68–70). Az így kialakult helyzet állt fenn egészen a 20. század végéig, azzal a különbséggel, hogy Ázsia azon országában, mindenekelőtt Törökországban, Kínában és Japánban, ahol német jogtudósok kodifikáltak, a második világháború után a germán jogot kiszorította az angol, és ugyanígy néhány távol-keleti volt francia gyarmatról is kiszorította a frankofón jogrendszert a transzatlanti angolszász jogrendszer, vagyis az USA joga. A fő vonás azonban ma is az, hogy a kontinentális Európában a frankofón-latin és a germán jogrendszer a domináns, némi brit angolszász befolyással a holland és a skandináv államok jogrendszerére, míg az Európához tartozó atlanti-óceáni szigeteken, Anglia és Írország esetében az „ortodox” angolszász jogrendszer (David, 1977, 18. pont), az USA esetében pedig egy „neológ” angolszász jogrendszer van érvényben (Badó–Bóka, 2012:77–81; David, 1977, 366–370. pontok). A két jogrendszer, pontosabban jogrendszer csoport között az alapvető különbség, hogy míg a kontinentális jogrendszerekre, mind a frankofón-latin, mind a germán jogrendszerekre az jellemző, hogy a jogalkotás és a jogalkalmazás élesen elválik egymástól, ezzel szemben az angolszász jogrendszereknél a kettő között nincsen határvonal, összefolyik egymással.

A kontinentális jogrendszerekben, tartozzanak azok a frankofón-latin vagy a germán jogrendszer csoportokhoz, a jogalkotás szervei, a törvényalkotásra hivatott par-

lament és a rendeletalkotást végző miniszterelnök, a minisztériumok és egyéb erre feljogosított központi szakigazgatási szervek, valamint a helyhatóságok mint alaki jogforrások teljesen elkülönülnek a bíróságoktól és azok ítélethozatali tevékenységétől. A bíróságok ítélethozatali tevékenysége, vagyis az általuk meghozott eseti normák az alaki jogforrásoktól teljesen függetlenek, és csak az általuk meghozott anyagi jogforrásoktól mint általános normáktól függenek, amelyet az eseti ügyek elbírálása során alkalmazniuk kell. A bíró csak az alaki jogforrás által megalkotott anyagi jogforrástól függ, azonban hogy ezt miként alkalmazza, az már a jogszabályban megállapított keretek között az ő belátásától függ. A bírói jogalkalmazás és a jogalkotás alaki jogilag teljesen elkülönül egymástól, és csak anyagi jogilag van bizonyos összefüggés a kettő között, nevezetesen abban, hogy a jogszabály, vagyis a pozitív jog által megadott keretek között állapíthatja meg a bíró az ítélete lényegét jelentő jogkövetkezményt. Ez a jogalkotást a jogalkalmazástól elválasztó cezúra csak annyiban relativizálódik a közigazgatási jogalkalmazás esetében, ha jogszabályalkotásra feljogosított felettes közigazgatási szervnek alárendelt, kifejezetten csak közigazgatási jogalkalmazásra hatáskörrel rendelkező szerv alkalmazza azt az anyagi jogforrást, amelyet alaki jogforrásként a felettes szerve alkotott meg. Itt is azonban a szervezeten belül a közigazgatási alaki jogforrásnak alárendelt közigazgatási jogalkalmazó a jogkövetkezményt csak a jogszabály által meghatározott keretek között állapíthatja meg. A szervezeti függőségből eredő esetleges pszichés jogalkalmazási befolyást azonban tárgyilagossá tudja tenni a közigazgatástól független közigazgatási bírósági jogalkalmazás jogorvoslati jellegű ítélethozatali tevékenysége. Főszabályként tehát a kontinentális jogrendszerben a jogalkotás és a jogalkalmazás a klasszikus értelmezés tekintetében szigorúan elválik egymástól, ami a szovjet-orosz és a második világháború után a befolyási övezete alá került közép- és kelet-európai államokban sem volt másként. Ugyanakkor a pozitív jog egész dogmatikai rendszerének a gyökere történetileg a kialakult szokáson és a római jogon nyugszik, amely kezdetben a judikatúrában, vagyis a joggyakorlatban a közerkölcs, az ismételt szokáskövetés, és az így kialakult íratlan, majd leírt szokásnormarendszeren, valamint a kezdetben szintén íratlan, majd leírt hatalom- és közösségirányítási normarendszeren nyugodott (David, 1977, 38–44. és 76–80. pontok; Kilic–Paksy, 2012; Peschka, 1975:361–374; 1980, 1. rész, 2. fejelet).¹ Az így kialakult normaszokásrendszer elméleti jogászai rendszerezett absztrakciója vezetett a kodifikációhoz, ami a frankofón-latin jogrendszerekben az ipar és a kereskedelem, valamint a pénzforgalom gyors kifejlődése miatt korábban kodifikálódott, mint a germán jogrendszerekben, ahol az agrárium játszotta a főbb szerepet (David, 1977, 28–54. pontok; Mezei, 2012:133; Horváth et al., é. n.; Niederhauser, 1965:655. s köv. o.; Prugberger, 1978:19. s köv. o.).

Ezzel szemben az angolszász jogrendszerekben nem az összefüggő normatisztelek és annak alávetett jogalkalmazás játszotta és játssza ma is a főszerepet, hanem az „act”, vagyis az aktus. Kétféle aktus van, amely minősíti a konkrét tényállást. Az egyik aktus, amellyel a felperes az alperessel szemben vagy a vádhatóság a vádlottal szemben hoz fel, a másik aktus, amely során a bíró a felek „támadó aktus” és „contra act” mérlegelése alapján meghozza azt az „ítéleti (döntési) aktust”, amely a jogkövetkezményt, a szankciót tartalmazza. Az ítélezésben iránytűként csak egészen háttérként jelenik

meg a szokásjogilag kialakult, többnyire nem leírt normarendszer, és az elméletileg kimunkált szokáson alapuló, de az állam által nem megerősített jogrendszer. Ugyanis a jogalkalmazó elé került aktusban szereplő hasonló tényállásban hozott korábbi ítéletek közül válogat a bíró, amelyek közül kiválasztja azt a legközelebbit, amely legjobban hasonlít ahhoz az aktussal, vagyis keresettel hozzá került ügyhöz, és arra hivatkozva hozza meg az eléje került ügyben az ítéletet, és állapítja meg annak jogkövetkezményét, vagyis a szankciót (Badó, 2012:22.; Eörsi, 1975:118. s köv. o., 130–166). Ilyen elhíresült esetként közli Eörsi Gyula azt az esetet, amikor a gépkocsivezető elvesztve uralmát az általa vezetett gépkocsin, egy üzlet kirakatában állt meg, a kirakatban lévő árukat tönkretéve. A bíró az ügyben a saját ítéletét egy évszázaddal korábbi ítélet jogkövetkezményét alkalmazva hozta meg, ahol az volt a tényállás, hogy egy lovas kocsis lovai bokrosodtak meg, és belerohantak a piacon a kofák áruiba, tetemes károkat okozva (Eörsi, 1975).

A perben a bíró passzív. A felek ügyvédei, büntetőügyben a vádhatóság és az ügyvéd keresik ki a jogtárból az adott ügyhöz hasonlító korábbi ítéleteket, amelyek közül a bíró a saját meggyőződése alapján választja ki azt az ügyet, amely szerinte a legjobban hasonlít az előtte fekvő ügyhöz. Az ítélethozatali választását köteles elméletileg a szakirodalom által is alátámasztani, mely ítélet a tudományosan megalapozott indokolással együtt az eljáró bíróság évkönyvében az ítéletet meghozó bíró neve alatt jelenik meg. Ezért lényegileg minden ítélet tudományos közleménynek számít (Badó, 2012:29–39). A klasszikus angolszász jogban a pozitív jog csak mint „tradíció” hat, a bíró alkotta esetjog a domináns. Ebből adódik, hogy az ügyvédek a saját jogi okfejtésük alapján igyekeznek meggyőzni a bírakat, és ezért az alaki jog sokkal rugalmasabb az angolszász „esetjogban” (case law). Mivel ily módon a jogalkotás és a jogalkalmazás összecsúszik, a bírói függetlenség rugalmasabban értelmezhető az angolszász jogban, mint a kontinentális jogban, és ezért a kijárási is jobban megengedett. Ezzel függ össze az is, hogy az angolszász jogban nincs külön alkotmánybíróság, és ezért az alkotmánybíróság szerepét, eltérve a kontinentális jogrendszerektől, a Legfelsőbb Bíróság látja el. Ezzel szemben, a kontinentális államokban az alkotmánybíróság, vagy a frankofón jogokban az annak megfelelő Conseil d’Etat elkülönül a Legfelsőbb Bíróságtól (Kilic–Paksy, 2012:122–126).

A társadalom-gazdasági viszonyok egyre bonyolultabbá válása azonban szükségessé tette, hogy ez a két, egymástól élesen különböző két irányzat közeledjen egymáshoz anélkül, hogy összecsúszásról szó lenne. Ez a folyamat megkezdődött már a 19. század végén, és folytatódott az egész 20. század folyamán. Ez először a gazdasági élettel összefüggésben jelent meg, mivel rájöttek, hogy a gazdasági folyamatokat legalábbis indirekt módon befolyásolni, irányítani szükséges. Ezért az angolszász jogrendszerekben, elsődlegesen az Adam Smith álláspontja uralta Angliában, ahol mindmáig a fő teoretikus nézet a „láthatatlan kéz” automatizmusa alapján, vagyis az önszabályozással irányított, liberalizált piac, a gazdasági életet és a szociális feszültségek megelőzése, kiiktatása, valamint a munkabéke érdekében egyre több normatív „act”-ot hoz meg az angol és az ír parlament, az USA-ban pedig a kongresszus. Ugyanakkor a kontinentális államokban az alapkódexek érintetlenül hagyásával egyre több olyan konkretizáló

törvényt hoznak, amely az alapkódex egyes rendelkezéseit a korviszonyoknak megfelelően korszerűsíti. Ilyen célzattól egyre sűrűsödött a miniszterelnöki és a miniszteri rendeletalkotás. Ezen túlmenően a bírói judikatúra az eseti ügyek elbírálása során egyre több olyan kiterjesztő vagy megszorító jogértelmezést végez, amely valamilyen formában összhangban áll az eredeti jogalkotói akarattal, elképzeléssel. E folyamat következtében egyre több elvi döntés és kollégiumi állásfoglalás születik a kontinentális jogrendszerhez tartozó államok legfelsőbb bíróságain, amelyek a jogszabályhoz hasonló, de mégsem vele azonos eredetű, hanem csak származtatott jogforrásként vehetők számításba, és csak az alsóbb bíróságokra irányulnak. Ezekről az alsóbb bíróságok elvben eltérhetnek ítélethozatalaik során, azonban az ilyen ítéletek tartalmát a jogorvoslat során eljáró magasabb szintű bíróságok módosítják, és összhangba hozzák az elvi döntésekkel és kollégiumi állásfoglalásokkal. A közigazgatási jogforrások tartalmát illetően egyrészt hasonlóan járnak el az egyes ügyeket elbíráló közigazgatási bíróságok, a legfelső közigazgatási bírósági szint pedig hasonló elvi állásfoglalásokat ad ki az alsóbb közigazgatási bíróságok számára.

Ezzel kapcsolatosan jegyzem meg, hogy újabban az Európai Parlament azt veti a közép- és a kelet-európai országok szemére, hogy a kormányzati irányítás befolyásolni tudja a közigazgatási bíróságokat. A magyar kormány válaszképpen sajnos nem állította fel a közigazgatási bírósági rendszert, pedig Németországban és más nyugat-európai államokban, ahol közigazgatási bíróságok működnek, ilyen kifogást az EU parlamentje nem tesz, holott a tervbe vett, önálló magyar közigazgatási bíróság szervezetileg a német közigazgatási bírák megválasztási rendszeréhez hasonló, független bírói testületi választási kautélák mellett szerveződne. Érdemes lenne elgondolkodni a köztisztviselők egzisztenciális biztonsága érdekében, hogy a beosztott köztisztviselők közszolgálati viszonyaival kapcsolatos peres ügyekben, az olasz megoldáshoz hasonlóan, a munkaügyeket tárgyaló bíróságok járjanak el, és csak a vezető köztisztviselők ügyei tartozzanak a közigazgatási bíróságok hatáskörébe (Prugberger, 2015:30).

E természetes közeledési folyamatban bizonyos torzulás figyelhető meg az Európai Bíróság és különösen az Európai Emberjogi Bíróság esetében, mivel mindkét bíróság a kontinentális európai jogállamok jogrendszerét a transzatlanti angolszász, vagyis az USA jogrendszeréhez nemcsak közelíteni, hanem ahhoz hasonlóvá kívánja alakítani. E folyamatnak a részleteit mind szervezeti, mind működési viszonylatban Pokol Béla kutatta ki, kimutatva azokat a hagyományos és az ún. „természetjogi” elvekkel ellentétes torzulási folyamatokat, amelyek a jogalkotás és a jogalkalmazás statikai és funkcionális oldalán megmutatkoznak. Ami a kontinentális jogrendszer elveivel ellentétesnek és torzulásnak tűnik, az az igazságszolgáltatásban is érvényesülő, általánosan megengedett érdekérvényesítési rendszer, vagyis a lobbizás. Ez a kontinentális jogrendszerekben csak a törvényi és a rendeleti jogalkotásban elfogadott, amit arra létesített és testületi, illetve cégnyilvántartásba bejegyzett érdekvédelmi, érdekérvényesítő szervezetek folytatnak, amelyek jogosultak az érdekérvényesítő tevékenységük körébe tartozó témákban jogalkotást kezdeményezni a parlamentben képviselőik útján, valamint direkt módon is a kormányirányítás, emellett a minisztériumi szakközigazgatás legmagasabb fórumain, és ugyanígy a helyhatóságok szintjén is. Egyes államokban közvetlenül is felléphetnek,

csatlakozva az egyes ügyeket elbíráló eseti ügyekhez. Erre Magyarországon is megvan a lehetőség valamennyi érdekvédelmi testület számára akkor, ha blankettaszerződéssel vagy más előregyártott belső szabályozással az azt kibocsátó, többnyire gazdasági szervezet sérti az érdekvédelmi testülethez tartozók általános érdekeit. Ha az állam követ el ilyet, és az az alkotmányban biztosított jogokat sérti, fennáll az Alkotmánybírósághoz való fordulás lehetősége. Ugyanakkor vannak olyan államok is, ahol az országos érdekvédelmi szervezeteknek megvan a lehetőségük arra, hogy a rendes bírósági szervezet legfelső fórumához forduljanak azzal a kéréssel, hogy az érdekvédelmi hatáskörükbe tartozó jogvitás ügytípusokban elvi állásfoglalást alkossanak. Magyarországon azonban az érdekvédelmi szervezetek számára ilyen lehetőség nem áll fenn. Ilyen lehetőség elsősorban az USA egyes tagállamaiban van, miként több tagállamban alkotmányi előírás az is, hogy a törvényalkotás, de ugyanígy a normatív rendeletalkotás során egyaránt vagy előzetesen ki kell kérni a szabályozás tárgyában érdekvédelmi kompetenciával rendelkező országos szervezet, egyesület véleményét, sőt van, ahol előírás, hogy kívánságukra be kell vonni őket a szabályalkotási tevékenységbe.

Ehhez csak részben hasonló a helyzet ma már nemcsak egyes nyugat-európai, hanem közép- és kelet-európai államokban is, ahol három- vagy többoldalú érdekegyeztetés folyik állami részvétellel, országos érdekegyeztetési tanács keretében, amely jelenleg elsősorban a munkaügyi és a társadalombiztosítási jogszabályok, esetleg a környezet- és a fogyasztóvédelmi normatív jogi előírások megalkotásánál áll fenn. Magyarországon ez a háromoldalú országos érdekegyeztetési rendszer, Belgiumhoz és Hollandiához hasonlóan, az 1992. évi Munka törvénykönyve alapján érvényesült, és rövid ideig az Antall–Boross-kormány idején a társadalombiztosításnál is fennállt. Hasonlóan kezdett kialakulni a környezet- és a fogyasztóvédelem területén a környezetvédelmi és a fogyasztóvédelmi érdekvédelmi szervezetek bevonása a jogalkotásba, aminek eredményeként számos környezet- és fogyasztóvédelmi jogszabály és nevesített fogyasztóvédelmi ügylet megszületett, és bekerült a Ptk.-ba. Az érdekvédelmi szervezeteknek a jogalkotásba „ex lege” történő kötelező bevonása azonban egyre zsugorodott. A munkáltatók és a szakszervezetek országos szövetségeinek, valamint a munkaügyi tárcaának a részvételével az Országos Érdekegyeztető/Munkaügyi Tanácsban megkötött tripartit megállapodás képezte alapját a leendő munkaügyi jogszabálynak egészen 2011-ig, mígnem e háromoldalú megállapodáson nyugvó jogalkotási folyamatot a 2011: XCIII. tv. meg nem szüntette. Az érdekegyeztetésen alapuló jogalkotási folyamat sajnos mára gyakorlatilag megszűnt, amibe belejárt, hogy mind a jobboldalinak, mind pedig a baloldalinak elkönnyvelt kormányok nem tárgyaltak egymással, ha pedig meg is állapodtak egymással az érdekvédelmi szervezetek és a kormány törvény-előkészítő tárcájával, a tárca részéről a megállapodás szerinti törvénybeterjesztést módosítási indítvány torpedózta meg.

A jogalkotásnak ez az új rendszere egyértelműen lehetőséget ad a lobbizásnak és az informális érdekvédelemnek. Ez az új informális, lobbizásos kijáráson alapuló érdekvédelem rendszer az USA-ból indult el, ahol erre külön érdekvédelem teremtését végző ügyvédi irodák szakosodnak. Ezek az irodák a normatív és egyedi döntések, aktusok meghozatalára feljogosított állami szerveknél járnak el megbízás alapján, va-

lamely szervezeten fellépő csoport, intézmény vagy vállalat érdekében, hogy a meg-célzott állami intézmény a kívánságnak megfelelő normatív vagy eseti döntést, aktust a kívánt tartalommal meghozza, vagy egy korábbi ugyancsak a kívánt tartalommal megváltoztasson vagy hatályon kívül helyezzen, illetőleg visszavonjon. Ezzel az európai jogrendszerektől teljesen idegen gyakorlattal szemben a már említettek szerint jogalkotásra vagy hivatalból, az arra feljogosított állami szerv saját elhatározása vagy valamely más hatósági szerv, vagy pedig a legfelsőbb bírósági fórumok, esetleg a jogi, igazgatási, közgazdasági, szociológiai és egyéb társadalomtudományi kutatásokat vég-ző egyetemek és kutatóintézetek kezdeményezése, jelzései alapján kerülhet sor. Ha pedig jogalkotásra sor kerül, be kell tartani a jogalkotásról szóló törvény előzetes ha-tásvizsgálati eljárásra vonatkozó előírásait annak érdekében, hogy a jogszabály a kí-vánt hatást el tudja-e érni, és milyen módon. Peschka Vilmos helytállóan írja le, hogy a pozitív jognak meg kell felelnie a társadalom objektív törvényeinek, a társadalmi többség objektív érdekeinek, mert ha ezeknek nem felel meg, akkor visszajára fordul. Vagy nem tartják be, vagy ha az állam erőszakosan betartatja, a betartatás diktatúrába és társadalmi ellenállásba csap át, amely közéleti feszültséget okoz (Peschka, 1979:164, 200; 1972:334; Prugberger, 2012).

Még szembevetőbb a különbség a transzatlanti amerikai és az európai jogalkal-mazás érdekpozicionálása között. Pokol Béla szerteágazó és mélyreható kutatásai azt mutatják, hogy az USA-ban, ahol a Legfelsőbb Bíróság egyúttal az alkotmánybíróság szerepét is betölti, a bírói joggyakorlat kiterjedhet a jogesetek elbírálása során azok alkotmányossági szempontból is történő minősítésére is. Annál fogva pedig, hogy kevés a normatív aktus, jelentősen előtérbe kerül az eljáró bíróságok és bírák társadalom- és gazdaságpolitikai, valamint szociálpszichológiai meggyőződése, szemlélete. Ezt a bí-rói, bírósági szemléletet igyekeznek a lobbisták, az érdekkijáró szervezetek és ügyvé-di irodák a maguk javára alakítani, érzékenyíteni. Mindezt megteszik még az eljárás megindulása előtt, az eljárás egész folyamatában, sőt az eljárás befejezését követően, még az ítélet meghozatala előtt, ha pedig az ítélet kedvezőtlen, akkor ez a befolyásolás tovább folytatódik a jogorvoslati eljárás során (Pokol, 2017:30–36).

Ennek a pozitív jog normatív, jogdogmatikai és az általános etikai felfogással összhangban álló, objektív szemléletének az emocionális szubjektív színezetű egyoldalúvá tétele már tapasztalható a magyar judikatúrában is. Tipikus példája ennek a birtokhá-borítások rendezése. Az 1952. évi polgári eljárási törvény, majd pedig az 1959-ben ha-tályba lépett első magyar Ptk. felszámolta a birtokvédelmi ügyekben a bíróság előtt fo-lyó ún. „sommás” birtokvédelmi eljárást, és azt a települési önkormányzat jegyzőjének a hatáskörébe utalta. A jegyzők általában minden esetben a helyben lakók javára dön-töttek az érzelmi alapon fennálló helyi összefonódások alapján, a nem helyben lakó sérelmet szenvedett hátrányára, akkor is, ha igaza volt. Korábban a bírósági keresettel elindult bírósági eljárásokban az ilyen ügyek jogszerűen lerendeződtek. Mostanában viszont egyre több az olyan birtokháborítási ügy, ahol az „érzékenyített” bíróságok a jogszerűtlenül eljáró birtokháborítóknak adnak igazat szociális okokra hivatkozva.² Ez volt tapasztalható az Ajkai Timföldgyár tömegkatasztrófa okozása miatti büntetőügyé-ben hozott felmentő ítéleteknél,³ amely szemlélet ma már egyre több polgári és bün-

tetőügy elbírálásánál érezteti hatását. Azt pedig, hogy ez a kormányzati igazgatásban is érezhető, mutatja Olaszország példája, ahol a lakosság többségének támogatását élvező belügyminiszter által az olasz közrend és közbiztonság érdekében kiadott, a migránsokat jogtalanul szállító NGO-hajók kikötését tiltó rendelet hatálybalépését két másik miniszter humanitárius okokra hivatkozva megtorpedózta.

Mindez az USA érdekkijáráson alapuló közjogi döntéshozatali eljárási és bírósági joggyakorlata az Európai Gazdasági Közösség, jelenleg pedig Unió Bírósága, valamint az Európai Emberjogi Bíróság felállításával került át Európába. Európa nyugati felét a második világháborút követően megszállt nyugati hatalmak közül az USA volt az, amely a legnagyobb befolyást gyakorolta Nyugat-Európa új berendezkedésének arculatára. Ebben az amerikai modell szerint felállított Európai Gazdasági Közösség (EGK), valamint az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) és a kettő keretei között kialakított bíróság, valamint a később létrehozott Európai Emberjogi Bíróság ítélezési gyakorlata játszott és játssza mindvégig az európai nemzeti államok számára példát mutató közvetítő szerepet. Az EFTA-bíróság ítélezési gyakorlata szinte egy az egyben megegyezett az EGK Bíróságának a gyakorlatával, miként működésének a szabályai is az EGK direktíváival, irányelveivel és ajánlásaival. Az Európai Unió Bírósága, valamint az Európai Emberjogi Bíróság ítélezési gyakorlata teljesen átvette az amerikai igazságszolgáltatási rendszer érdekkijárásos, a pozitív jogot háttérbe szorító, pillanatnyi vagy távlati politikai, gazdasági célokat figyelembe vevő érdekek szerint a jogi elveket teljesen parttalanul értelmező és alkalmazó ítélezési rendszerét. Ennek jogelméleti megfogalmazását tekintve, a harti jogfelfogást, hogy a jognak az általános etikai, erkölcsi elveknek kell megfelelnie, felváltotta a dworkini jogelmélet. Ezen, a neokantiánus iskola Jürgen Habermas által vezetett frankfurti irányzatának a kiforgatott álláspontja szerint a jognak nem az általános közérkölcson és etikai elveken kell alapulnia, hanem a társadalom felsőbb, intellektuális rétege által vallott ún. diskurzus erkölcsén (Pokol, 2017:36–38). Ennek a szemléletnek megfelelően épül fel és működik mind az Európai Bíróság, mind pedig az Európai Emberjogi Bíróság.

A kontinentális európai jogalkotó hatóságok és bíróságok, szűkebben véve pedig a germán jogrendszerhez tartozó államok, így Magyarország jogalkotásra és ítélezésre feljogosított állami mechanizmusa a Rudolph von Jhering által kialakított érdekösszhang megteremtésére igyekezett mindvégig és ma is alapozni mind a jogalkotási, mind pedig a jogalkalmazói tevékenységet (Jhering, 1904). Ezzel szemben a transzatlanti amerikai jogalkotásban és jogalkalmazásban az érdekküzdelem a domináns, és annak az érdekei szerint alakul egy kérdéses törvény megalkotása vagy annak tartalma, hogy az érdekeltek közül melyikük tudta, és milyen ügyesen vagy elszántsággal, direkt vagy indirekt jellegű lobbizással vagy másképpen a normatív aktust kibocsátó hatóságot, illetve az ítéletet megalkotó bíróságot sikeresebben befolyásolni. Miként Pokol Béla rámutat, az Európai Bíróság szervezete, amely az ügyek jogi szakmai tartalom szerinti felosztása szerint három eljáró bíróságból, az Európai Törvényszékből, vagyis a Curia-ból, a Tribunalból, valamint az EU hivatalnokainak és alkalmazottainak az őket foglalkoztató uniós szerv között fennálló jogvitáiban eljáró bíróságból áll, egészen úgy épül fel, amely eme amerikai ítélezési gyakorlatnak felel meg. A bírákat a tagállamok

delegálják, szolgálatuk meghatározott időre szól. Minthogy a bírák jelentős része nem a tagállamok felső bíróságainak leülepedett szakmai és ítélkezési gyakorlattal rendelkező bírái, hanem elméleti szakemberek, többnyire professzorok közül kerülnek ki, bizonyos időbe telik, hogy bíróként is éretté váljanak. Ezért a bírák túlnyomó része arra az ügyelőkészítő szakmai stábra szorul, amelynek feladata, hogy segítsen a bírának a hozzájuk kiszignált ügyek feldolgozásában, minősítésében, az ítéleti koncepció kialakításában, annak megindokolásában, ideértve a megfelelő jogkövetkezmény (szankció) és mértékének a kiválasztását is. Ez a szakértői testület igyekszik az Európai Bizottság mindenkori jogpolitikai álláspontja szerint befolyást gyakorolni az előadó bíróra; ha ez sikertelen, akkor a tanács elnökére és tagjára. A végső kísérletet a bíróság elnöke teszi meg, aki közvetlenül az előadó bíróra, közvetve pedig a tanács elnökén keresztül próbál hatást gyakorolni az előadó bíróra. Az álláspontján változtatni nem akaró előadó bíró lecserelésének kérésére a bíróság elnöke felkérheti a tanácselnököt, aki viszont saját elhatározásából is fordulhat ilyen kérelemmel a bíróság elnökéhez. Minthogy az ügyeket előkészítő szakmai stáb sztenderd és jól bejáratott az Európai Bíróság működésében, az újonnan érkezett bírák teljesen, de a régebbiek is jelentős részben rájuk támaszkodnak, még akkor is, ha a francia nyelvet tökéletesen bírják, mivel a bíróság belső használatú francia ítélkezési és munkanyelve – miként erre Pokol Béla utal – sajátos, „házon belüli” francia. Eme ügyelőkészítő stáb szakjogászai relatív módon úgy állandóak, hogy időszakosan felváltva egyszer a bizottság jogi apparátusában, más időszakban pedig a bíróságnál dolgoznak. Ennélfogva szoros az átjárás a bíróság és az Unió jogászai stábjá között. Bár minden bírónak joga van a saját hazájából ügyelőkészítő szakértőt hozni, Pokol Béla szerint azonban azok éppúgy kiszolgáltatottak, mint a bírák, a már említett okok miatt. Ezenkívül a bírák jogi meggyőződését jelentősen befolyásolják, ítélkezési szabadságukat indirekt módon nagymértékben korlátozzák a főtanácsnokoknak az ítélkezés előtt már jóval korábban átadott állásfoglalásai (Pokol, 2019:51–77). A bírói függetlenség tehát áttételesen és indirekt módon a bíróság szervezeti felépítésén és működési mechanizmusán keresztül nagymértékű befolyásoltság alatt áll, és ezáltal észrevehetően sérül.

Nagymértékű az Európai Emberi Jogi Bíróság (EJEB) esetében a bírói függetlenség korlátozása, ami közvetlen formában, a bíróság szervezetébe beépítve valósul meg. Az egyfokú ítélkezés alapja az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, és az Európai Unió Alapjogi Chartája. Ezek alapján az EJEB kialakította a maga esetjogát, lényegében az angol bírászkodás mintáját alapul véve, azzal azonban, hogy az ügyet előkészítő bíró nem a saját meggyőződése alapján választja ki az esetjogból azt, amit alapul véve, a meggyőződése szerint az ítéleti álláspontját megalapozza, hanem szigorúan meghatározták, mennyiben lehet eltérni a zsinórmértékül szolgáló esetjogtól. A bírák tevékenységét itt is egy központosított jogászapparátus segíti, miként az Európai Bíróságnál. Különbség azonban abban van, hogy itt – miként ez Pokol Béla kutatásaiból kitűnik – a segítő szakértőt az ügyet előkészítő előadó bíró részére az EJEB elnöke választja ki a központi szakértői csoportból. A szakértői apparátusban dolgozó „registry lawyerek” alkalmazásuk kezdetén ideiglenes jelleggel, négyéves időtartamra nyernek felvételt, és azután döntenek a véglegesítésükről. Ezért lojálisak az

EJEB felső vezetéséhez. Ha a kiküldött registry lawyer nem tudja meggyőzni a más-ként gondolkodó ügyelőkészítő előadó bírót vagy az ügyben eljáró kamarát, akkor az EJEB elnökekből és a szekcióvezető bírákból álló „jurisconsult” végső soron elveheti az ügyet az előadó bírótól vagy az ügyben eljáró kamarától is, és más előadó bírót jelöl ki a kamarának, vagy más kamarának adja át az ügyet tárgyalásra. Ezenkívül, mielőtt az ügy döntésre a kamara elé kerülne, a jurisconsult apparátusa részéről van egy apparátuskontroll is, amely a jurisconsult megbízásából minden egyes ügy tervezetét hivatalból ellenőrzi, és ha lényeges eltérést tapasztal az esetjogtól, felhívja az előadó bírót és a segítő jogászteamet, hogy szüntessék meg az eltérést. Ha ezt nem vagy nem megfelelően teszik meg, a heti rendszerességgel tartott tájékoztatókon ezt minden bíró és registry lawyer tudomására hozza a jurisconsult (Pokol, 2019:39–50). Ilyen eltérés lehetett volna például, ha annak a panasszal élő magyar állampolgárnak az ügyében, aki nyilvánosan vörös csillagot viselt a kabátja gallérján, az EJEB ügyet előkészítő bírója megállapította volna, hogy jogerősen ítélték el, mivel Magyarországon a vörös csillag, a horogkereszthez hasonlóan, önkényuralmi jelvénynek számít (Bárd, 2012:149–151). Mindebből látható, hogy az EJEB jogalkalmazási gyakorlata során, torzítva a bírói függetlenséget, az ítéletet tulajdonképpen a „registry lawyer” és a „jurisconsult” apparátusa hozza meg.⁴

Mindaz, amit Pokol Béla *Az európai jurisztokrácia* című könyvében e két bíróságról és mindkettő ítélezési gyakorlatának visszasságairól leír, más nyugat-európai kutatók empirikus kutatásaival egyezik, kiknek állításait részletesen hivatkozva és ismerteti.⁵ Rámutat továbbá arra is, hogy a két bíróság az így kialakított és irányított ítélezési gyakorlatán keresztül, voluntarisztikus módon a nemzetközi jogot „alkotmányjogiasítja”, az egyes európai államok alkotmánybíróságain keresztül pedig az EJEB és az Európai Bíróság gyakorlatán keresztül módosítja azok alkotmányát, alaptörvényét. Azzal viszont, hogy az Európai Bizottság és az Európai Bíróság között milyen szoros kapcsolat áll fenn, a bizottság nyilvánvalóan befolyással lehet az Európai Bíróságra, hogy politikai érdekeinek megfelelően milyen irányelv meghozatalára, az irányelvek milyen jellegű módosítására tegyen javaslatot, amelyet aztán az Európai Parlament elé visz (Pokol, 2019:57–61). Ennek az eredményeként tapasztalható tendencia, hogy az EU újabb irányelveinél és módosításainál a nemzeti sajátosságok szerinti szabályozásnak megengedett keretek egyre szűkülnek, ezáltal az irányelvek is egyre inkább a tagállamokra változtatást nem megengedő, kötelező direktíváihoz kezdenek hasonlítani.⁶ Emellett az USA-ban koncentrált globális pénzügyi és gazdasági nagyhatalom NGO-hálózata által jelenleg még csak az igazságügyi jogszolgáltatás szereplői irányában végez „érzékenyítő tanfolyamokat”, amelyeknek célzott alanyai bírák, ügyészek és ügyvédek (Prugberger, 2018:110–113, 124–127). Eme érzékenyítő tanfolyamoknak a hatása már érezhető az igazságszolgáltatásban, ahol váratlan fordulatok alapján olyan nem várt ítéletek születnek mind büntető-, mind pedig polgári ügyekben, ahol az érdekösszhang megteremtésére irányuló, helyes jogértelmezéssel szemben a pozitív jogot a bizonyos érdekek szerint történő formálása jellemzi. Együttal az ilyen ítéletek válnak azután olyan esetjoggá, amelyeket a bíróságoknak követniük kell. Egyes nyugat-európai államok – mindenekelőtt Németország és a skandináv

államok – élen járnak ebben, mások, különösen a közép- és a kelet-európai államok, igyekeznek ellenállni e hatásoknak. Magyarország is ez utóbbi államok körébe tartozik. Ugyanakkor némely kérdésben hasonló módszereket alkalmaz, mint amit az EU és a Bizottság. Különbség csak az elérni kívánt célokban van, ami azonban nem mellékes.

Mint már arról szó esett, az angolszász esetjogban, ha nincs normatív aktus, akkor a bíró a saját jogi belátása alapján dönt, amit csak a történelmileg kialakult bírói esetjog befolyásol. Az angol bírónál az „érzékenyítésnek” azt kell elérnie, hogy az elbírálása alatt álló ügyszámhoz tartozó „ítéletelőzményeket” az érzékenyítésnek megfelelően vizsgálja, és közülük mintának az érzékenyítésnek megfelelőt válassza ki. Mivel – mint láttuk – az USA bírót ilyen ítélezéstörténeti előzmények nem kötik, érzékenyítésre nincs szükség, helyét átveszi a direkt lobbizás.

Más a helyzet a kontinentális jogrendszereknél. A skandináv jogrendszereknél, ahol a bírói gyakorlatot nem mindenütt fedi le a pozitív jog, és ezért sok területen a kodifikálatlan szokásjog uralkodik, az érzékenyítés a bíró lelkiismeretét és jogtudatát célozza meg, hogy az abban foglaltak szerint hozza meg a döntését az adott ügycsoportokban. A kontinentális Európa nyugati, déli és középső, sőt még a keleti területein a frankofón-latin és a germán jogrendszer uralkodik, ahol a bíró által alkalmazandó jog kodifikált pozitív, azaz tételes jog. Ezért a bíró a törvény által előírtakhoz kötött. A kettő között azonban mégis van különbség: ugyanis a frankofón-latin tételesjog-alkotás jóval elnagyoltabb, mint a precízebb, sőt néha túlszabályozott germán jogalkotás, emellett a frankofón-latin jogalkotás ritkábban novelláz, mint a germán, ezért nagyobb tere van a bírónak arra, hogy az időközi körülményváltozások figyelembevételével a germánnál tágabban alkalmazza a kiterjesztő vagy megszorító jogértelmezést, valamint szélesebb körben alkalmazzon analógiát. A germán jogrendszerekben általában az „*analogia legis*”, a törvényi analógia a megengedett, a frankofón-latin jogrendszerekben viszont az analógia *iuris*, vagyis a joganalógia is, sőt a svájci Ptk. preambuluma kimondja, hogy ha a bíró az analógia alkalmazására még jogelvet sem talál, akkor a „*jogászi lelkiismerete*” szerint hozhatja meg az ítéletet. A túlnyomóan germán svájci jog e tekintetben kantonjainak nemzetiességi összetétele folytán francia és olasz befolyás alatt is áll. Mindezt figyelembe véve, az érzékenyítés a frankofón-latin államoknál könnyebben megy, mint a germán államoknál, kivéve a svájci jogban csak nagyon ritkán jelentkező abszolút joghézagot. Mindenesetre a bírói gyakorlat nagymértékben függ attól, hogy milyen a pozitív jog. Az „érzékenyítés” sikere a német bírónál nagymértékben attól függ, hogy az általuk alkalmazásra kerülő tételes joggal összhangban áll-e az érzékenyítés jogpolitikai jellege, mivel a német jogalkalmazó tiszteletben tartja a jogalkotást, és nehezen bírható rá, hogy a pozitív jogtól eltérjen. Nem véletlen, hogy az európai ember jogi és az uniós bírászkodás az európai jogalkotást, az pedig a tagállami jogalkotást célozza meg.

Az uniós normaalkotás menetét vizsgálva, az Európai Unió bizottsága, kikerülve a szociális partnerekkel való valódi érdekegyeztetést, az Európai Bíróságnak és az EJEB-nek megfogalmazza az európai jogi normatervezetet, direktíva- és irányelvjavaslatot, amelyet átküld az európai érdekegyeztetési fórumnak, amelyben az Európai

Szakszervezeti Szövetsége (ETUC), az Európai Gyáriparosok és Munkáltatók Európai Szövetsége (UNICE), valamint az Állami Vállalatok Európai Központja (CEEP) foglalnak helyet. E fórumon az utóbbi kettő „egy húron pendül”, és le tudja szorítani a munkavállalók és az önfoglalkoztatók, azaz a kényszervállalkozók és az egyéb módon foglalkoztatottak szociális érdekeit. Az ilyen okok miatt túlnyomóan munkáltatói érdekeket tükröző tripartit megállapodás, vagy a bizottsággal összhangban álló két álláspont egy ellenében kerül vissza a bizottsághoz, ami alapján a bizottság elkészíti a tervezetet, amit a parlament az eddigi gyakorlat alapján megszavaz. Más kérdésekben, így az élelmezésügyi, a környezetvédelmi és a fogyasztóvédelmi kérdésekben, hasonló fórum hiányában, a bizottság előzetesen csak az ENSZ szakosított szerveit kérdezheti meg, amely azonban számos kérdésben egyoldalú véleményformálás lehet. Ez különösen a fogyasztóvédelem és a környezetvédelem területén mutatkozik meg. A fogyasztóvédelem területén például abban, hogy a fogyasztói hitelről szóló irányelv-módosítások a bankok javára csökkentették a fogyasztói hitelt felvevők speciális kedvezményeit, zsugorítva a fogyasztói hitel körét, és hasonló módosítások történtek a kereskedők előnyére és a fogyasztók hátrányára az üzlethelyiségen (árudán) kívül történő, házaló és elektronikus kereskedelemre vonatkozó irányelvi előírások esetében (Prugberger, 2009).⁷ Ami pedig a környezetvédelmet illeti, Bándi Gyula mutatott rá helytállóan az akadémiai doktori értekezésében, hogy az EU politikájában és normaalkotásában hasonlóan marginális a környezetvédelem, mint a magyar politikában és jogalkotásban, ami megmutatkozik az erdő-állagvédelem és az erdőgazdálkodás felügyeletének elhanyagolásában. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a jelenlegi kormány a villamos energia esetében nem a természetromboló vízlépcsőrendszerrel kívánja a szükséges energiát megtermelni, hanem atomerőművének korszerűsített bővítésével. Ezzel szemben az EU és a nyugat-európai államok többsége a tájromboló vízlépcsős és a madarakra veszélyes szélturbinás rendszert helyezi előtérbe, holott kimutatták, hogy az atomreaktorral történő energiatermelés biztonságos és szennyezéstől mentes. Ennek ellenére a bizottság igyekezett gátolni a magyar atomerőmű-fejlesztést, holott az olajjobb letörése mellett, a benzin és gáz hajtotta gépjárművek elektrifikálásra történő gyors átállítását kellene direktívaalkotással megvalósítani, mivel a szén-dioxid-kibocsátás legfőbb felelőse a gépjárműforgalom.

Ahogy korábban utaltam rá, a magyarországi jogalkotási gyakorlatból és magából a törvényből is kikerült a valódi érdekegyeztetés rendszere. Az 1992. és az 1993. évi munka- és közszolgálati jogalkotás az Országos Érdekegyeztetési Tanács létesítésével kialakította az országos érdekegyeztetés általános rendszerét, amely azonban nem felelt meg az egyenlő elbíráláson alapuló, paritásos érdekképviselet rendszerének. E munka- és közszolgálati jogi jogalkotási csomagban nem történt meg a regionális általános és az országos, valamint a területi ágazati érdekegyeztetés rendezése. Ez a jelentős méretű joghézag csak az országos érdekegyeztetésről szóló 2009. évi LXXIII. tv. és az ágazati, valamint a területi érdekegyeztetésről megalkotott 2009. évi LXXIV. tv.-vel szűnt meg. Ez országos általános, illetve ágazati és területi szinten is, a holland érdekegyeztetési rendszerhez hasonlóan, paritásos képvisellel lehe-

tővé tette az állam által tervbe vett jogalkotás tartalmában a szociális partnereknek a jogalkotóval történő előzetes megállapodását. Mint már jeleztem, ezt a 2011. évi XCIII. tv. az országos érdekegyeztetés vonatkozásában megszüntette azzal, hogy az OÉT megállapodáskötési jogkörét megszüntetve, e fórumot a többi érdekképviselői társadalmi szervezettel, a kamarákkal és az egyházi szervezetekkel kibővítve csak konzultatív és javaslattevő fórummá tette. Helyesebb lett volna e kibővített tanácson, vagyis a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácson (NGTT) belül kialakítani azokat a szakmai érdekegyeztető tanácsokat, amelyekben állami részvétellel megállapodáskötésre is kiható, érdemi érdekegyeztetés folyhatna. Ez az előzetes állami részvételű megállapodáskötési lehetőséggel felruházott, országos általános és ágazati-szakmai érdekegyeztetési rendszer kiterjedhetne nemcsak a jogalkotási tervezetekre, hanem az azon a területen folyó közigazgatási jogalkalmazási gyakorlat irányvonalának a meghatározására is.

Összegezve az eddigieket, a leírt körkép alapján megállapítható, hogy mind a klasszikus európai angolszász jogban, mind pedig a kontinentális frankofón-latin és a germán jogrendszerekben a jogalkotás, de főleg a jogalkalmazás területén erős torzulások következtek be. Ennek kiinduló tényezője az USA jogrendszere, amely az egoista érdekek küzdelmének folyamatát tág keretek között meghatározott normarendszeren belül elismeri. Az USA demokrata párti irányvonalának az alapvető realista természetjogi elveken túllépő politikája a maga céljai szerint igyekszik befolyásolni a bírói gyakorlatot, és az annak hatására történő kisszámú, de a folyamatokat annál erőteljesebben meghatározó normatív aktushozattal. A jognak ezt a bírói gyakorlaton és aktushozatali tevékenységen alapuló funkcionálását elsődlegesen széles körű szabadkereskedelmi társulási megállapodások, egyéb nemzetközi egyezményeknek az államokra történő rákényszerítése, ezeknek a nemzetközi jogi jellegét az alkotmánybíráskodáson keresztül közjogivá alakítása, valamint egyes korábbi egyezmények formális hatályon kívül helyezése nélkül történő félretétele, mintegy lomtárba helyezése útján alakítja. Ezt a demokrata párti folyamatot az USA-ban sikeresen tudta mérsékelni a Trump elnöklete alatt folyó republikánus politika, amely nem a láthatatlan globális gazdasági és pénzügyi hatalmat, hanem az országa polgárai számára kedvező középosztályt kívánja helyzetbe hozni. Az EJEB és az EU jogi tevékenységében azonban még mindig erős az USA korábbi demokrata párti politikájának a hatása. Ez különösen a bevándorlás kérdésének jogi megítélésében nyilvánul meg. Az EU Bizottság nem alkalmazta a schengeni egyezményben lefektetett, külső határvédelmi előírásokat, és jelentős mértékben segíyezi a dolgozni kevésbé akaró, inkább a segélyekből megélni akaró, muszlim bevándorlók tömegét. A sokszor deviáns magatartásuk miatt velük szemben induló büntető- és polgári bírósági eljárásokban az EU bírósága és az EJEB is a „kedvező elbánást” igényli. Ezt a mindenkori hatalommal szemben aulikusán lojális német bírói gyakorlat nagy többségében teljesíti, a frankofón-latin bírói gyakorlatban azonban a belülről is kiinduló bírói függetlenség következtében aszerint oszlik meg, hogy milyen a bíró világnézete és jogi felfogása. A jognak ez az erodálása áttételesen a jogalkotási és jogalkalmazási érdekösszhang megvalósításának a területén érződik.

JEGYZETEK

- ¹ Peschka Savignynek ad igazat Thibaut német kodifikációs törekvéseivel szemben, mondván, hogy Németország még nem érett meg rá.
- ² Általánosságban lásd Pokol, 2017:38–42; birtokháborítási ügyben Sárvári Járásbíróság, 2. I. 20.574/2015/2. sz. elsőfokú ítélete, fellebbezési eljárás során Szombathelyi Törvényszék 12. Pf. 20.562/2017/5.II., Ellenük alk. jogi panasz, IV. 1908/2018. (A.B.). Tényállás: öröklés alapján felperes és alperes írásbeli szerződéssel megállapodtak a közös ingatlan birtoklásának módjában, amit alperes nem tartott be. Mivel alperes bent lakott, felperes viszont csak időszakosan, a jogi előírásoktól eltérő, szociálisnak mondható jogértelmezéssel utasította el a felperesi keresetet, jogosnak tartva a jegyző által megállapított, helyi özszezonodástól sem mentes birtokháborítást.
- ³ (6) Bíróság.hu/Törvényszékek/Veszprémi Törvényszék/Sajtóközlemény. Ítélet a „Vörösiszap-katasztrófaváral” kapcsolatos büntetőügyben. 2016. január 28. Ezt a Győri Ítélet tábla a fellebbezés során hatályon kívül helyezte azzal, hogy az új eljárásra másik bíróságot jelöl ki. 2017. márc. 13. Az elsőfokú ítélet jogi értékeléséhez lásd Prugberger, 2017.
- ⁴ Ez részben vonatkozik az Európai Bíróságra is, teljesen azonban az EJEB-re.
- ⁵ Azokban a témákban, amelyeknél Pokol Bélának itt feldolgozott két könyvére hivatkoztunk, mindegyik tétele eredeti forrásokkal, valamint nyugat-európai és transzatlanti kutatók kutatási eredményeivel alátámasztott (lásd Pokol, 2017 és 2019 lábjegyzetanyagai).
- ⁶ Prof. Peter Bülow (Uni. Trier) a Debreceni Egyetem Közgazdasági Karán, prof. Markus Artz (Uni. Bielefeld) a Miskolci Egyetem Jogi Karán tartott előadásában szólt arról, hogy az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekről szóló 98/27. sz. irányelv helyébe lépő 2009/22. sz. EK. irányelv a fogyasztók hátrányára majdnem direktíva jelleggel novellázott, és ugyanez történt a fogyasztói hitelről szóló 7/102. s. EKG irányelvnek a 2009/22. sz. irányelvel történt felcserélésénél is, mely szűkítette a fogyasztói hitel alkalmazhatóságát. Ez Magyarországon a devizahitelesek hozta igen hátrányos helyzetbe.
- ⁷ Hasonlóként utalnak a szociális minimumstandardok szűkítésére *Az európai munkajog vázlat* 2007. évi 1. kiadása és 2016. évi 2. kiadása közti időszak irányelv-módosításai (Prugberger–Jakab–Zaccaria, 2016).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Badó Attila (2012): Az angol jog vázlat. In: Badó Attila et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged.
- Badó Attila – Bóka János (2012): Az Egyesült Államok jogrendszere. In: Badó Attila et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 77–85.
- Bárd Petra (2012): Strasbourg kontra Magyarország, avagy az Emberi Jogi Egyezmény esete a magyar jogrenddel a Fratanoló ügy kapcsán. *Kriminológiai Közlemények*, 71. sz., 145–204.
- David, René (1977): *A jelenkor nagy jogrendszerei*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Eörsi Gyula (1975): *Összehasonlító polgári jog. Jogtípusok, jogcsoportok és a jogfejlődés útjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Horváth Pál – Kahler Frigyes – Révész Tamás – Stipta István – Zlinszky János (é.n.): *Általános jogtörténet I–II*. ELTE, Budapest.
- Jhering, Rudolph von (1904): *Der Zweck im Recht*. 4. Aufl. Verlag Breitkopf & Hartl, Leipzig.
- Kilic Keziban – Paksy Máté (2012): A francia jogrend. In: Badó Attila et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 114–126.
- Mezei Péter (2012): A német jogrendszer alapjai. In: Badó Attila et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 129–151.
- Niederhauser Emil (1965): A parasztság Európában. In: Szabó István (szerk.): *A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában 1848–1914. II*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 655–692.
- Peschka Vilmos (1972): *A modern jogfilozófia alapproblémái*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Peschka Vilmos (1975): *Max Weber jogszociológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

- Peschka Vilmos (1979): *A jogszabályok elmélete*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Peschka Vilmos (1980): Thibaut és Savigny vitája. In: Peschka Vilmos: *Jog és jogfilozófia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Pokol Béla (2017): *A jurisztokratikus állam*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Pokol Béla (2019): *Az európai jurisztokrácia*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Prugberger Tamás (1978): *A gazdasági szervezetek szabályozásának jogrendszer-tani kérdései, különös tekintettel a szövetheteti és az agrárviszonyokra*. Szövetkezeti Kutató Intézet, Közlemények 133., Budapest.
- Prugberger Tamás (2009): Az európai uniós munkajogi szabályozás módosulásának és kiegészítésének kihatása a munkavállalók szociális érdekeire. *Európai Jog*, 9. évf., 4. sz., 20–27.
- Prugberger Tamás (2012): A jogi normák a természeti és a társadalmi törvényszerűségek összefüggésrendszerében. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Iuridica et Politica*, 30. évf., 1. sz., 125–145.
- Prugberger Tamás (2015): A munka-, a közszolgálati és a társadalombiztosítási szakbíráskodás tervezett átalakításának terve a közszolgálati jogviták elkülönítésén keresztül. *Magyar Jog*, 62. évf., 1. sz., 27–34.
- Prugberger Tamás (2017): Az iszapkatasztrófa büntetőügyének fonákságai. *Magyar Idők*, február 2., www.magyaridok.hu/velemeney/az-iszapkatasztrofa-buntetougyenek-fonaksagai-1407070/.
- Prugberger Tamás (2018): Az Európába irányuló tömeges migráció etnográfiai, gazdasági, szociális, kulturális és jogkövetkezményekkel járó hatásai. In: Szalma József (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2017*. Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék.
- Prugberger Tamás (2019): A többletmunkavégzés korlátainak liberalizálásával összefüggő jogi, ergonómiai, család- és népességpolitikai problémák. *Új Magyar Közigazgatás*, 12. évf., 2. sz., 110–116.
- Prugberger Tamás – Jakab Nóra – Zaccaria Márton L. (2016): *Az európai munkajog vázlatja. Abriss des europäischen Arbeitsrechtes*. 2. kiadás, Novotni Kiadó – Lícium Art Kiadó, Miskolc–Debrecen (2. kiadás 2016).
- Prugberger Tamás – Tóth Hilda (2019): A 2012. évi Munka törvénykönyvének egy újabb módosítása a rendkívüli munkavégzés korlátainak tágítása érdekében. *Jogtudományi Közlöny*, 74. évf., 1. sz., 25–30.
- Radics Olivia – Bencze Máttyás (2012): A common law Anglián kívüli változatai. In: Badó Attila et al. (szerk.): *A jogrendszerek világa*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, Szeged, 56–60.